

نگاهی به سطوح شناختی در مکتب نیترا

فاطمه تقی نژاد رودبند^{۱*}

دکتر فیروز فاضلی^۲

دکتر محمود رنجبر^۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۹/۲۷

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۴/۲۵

چکیده

یکی از مباحث جدی در حوزه تعامل خواننده و متن، سطح شناختی ادراک و پیش‌فرض‌های اجتماعی و فرهنگی مؤلف، متن و مخاطب است. ساختارگرایان با تکیه بر سطح کانونی و پیش‌فرض‌های زبانی در پاره‌گفتارها و براساس نظریه معناشناختی به نکات ارزشمندی در شناخت ادراک در قلمروهای مفهومی متن دست یافته‌اند. مکتب نیترا و به‌طور مشخص یکی از مهم‌ترین نظریه‌پردازان این مکتب آنتوان پوپویچ، نخستین بار درباره نشانه‌شناسی ارتباط ادبی، ساختار گفتمانی متن و فعالیت‌های ذهنی و پردازش معنا از سوی خواننده بحث کرده‌اند. آرای منتقدان و نظریه‌پردازان مکتب نیترا در غوغای جنگ جهانی اول مسکوت ماند تا اینکه در حلقه زبان‌شناسی مسکو، پراگ و بعدها در فرانسه، آلمان و آمریکا به اشکال مختلف از جمله نقد زبان‌شناختی و خواننده‌محور سر برآورد. این پژوهش در بخش نخست به معرفی مکتب نیترا و مهم‌ترین آرای آن در حوزه ارتباط متن و خواننده می‌پردازد و در بخش دوم با رصد برخی قلمروهای نظریه‌پردازان متأخر که با وام‌گیری از این مکتب به سطوح شناختی شامل: ارتباط، ساختار گفتمانی متن و فعالیت‌های ذهنی پردازش، ذخیره و بازیابی اطلاعات دست یافته‌اند، توجه نموده‌است. نتایج نشان می‌دهد مکتب نیترا یکی از مهم‌ترین مکاتب ادبی در حوزه سبک‌شناسی و تحلیل متون ادبی بوده‌است که با دو رویکرد تحلیل کیفی ارتباطات در یک متن واحد و تمرکز بر ادبیات به عنوان یک سیستم جامع ارتباطی، در میان آرای مکاتب دیگر بی‌آنکه نامی از آن برده شود، مورد استفاده قرار گرفته‌است.

واژگان کلیدی: مکتب نیترا، سطوح شناختی، ارتباط ادبی، نقد خواننده‌محور، ساختارگرایی.

* Fatemeh Taghinezhad@yahoo.com

۱. دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی دانشگاه گیلان

۲ و ۳. به ترتیب دانشیار و استادیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه گیلان